

Несподіване поєднання глини і вогню мали нагоду спостерігати відвідувачі першої в Україні замиської галереї «Коло Заспи» під час презентації мистецького проекту «Спалах» у жовтні 2009 року. Створення палаючих скульптур-печей, всередині яких горить справжній вогонь. Робота С. Журавльова «Змія» є сміливим поєднанням (як завжди в його творах) традиційних гончарних форм з вишуканим і делікатним баченням професійного художника: два великих полумиски, поставлені один на один — то тулуб вогнедишного змія, труби-шиї-голови і навіть хвостик — все гончароване на крузі.

Людина завжди прагне оточити себе речами, близькими їй за духом, приємними та цілющими. Саме за таких умов мистецькі твори перестають бути складовою інтер'єру, а перетворюються на достойних слухачів і співрозмовників, стають невід'ємною частиною простого людського щастя.

Звичайно, процес становлення полтавської художньої школи тільки розпочався. Існує велика кількість невирішених проблем, пов'язаних із складністю реалізації творчих планів, з незрозумінням новаторських художніх ідей частиною соціуму. Але ж так було завжди. Головне, щоб горно не згасло, щоб не спинився гончарний круг, від якого центробіжно розгалужується загальна культуротворча система сучасності.

Катерина ІРДИНЄНКО

*доцент кафедри культурології та кіно-, телемистецтва
Луганського національного університету ім. Т. Шевченка,
кандидат філософських наук*

АКТИВНІСТЬ ФОРМИ В МИСТЕЦТВІ

Аналіз сутнісно значимих форм активності мистецтва неможливо здійснити без розуміння історико-теоретичних і методологічних аспектів проблеми. Результатами аналізу найважливіших аспектів історико-теоретичного генезису проблеми активності мистецтва потребують визначитись у загальних філософсько-методологічних питаннях. Незважаючи на певний рівень історико-теоретичного осягнення сутності досліджуваної проблеми, необхідно з'ясувати загальнокультурні фактори її трансформації, що можна зрозуміти лише на філософсько-теоретичному рівні аналізу.

Осягнення сутності активності мистецтва неможливо без теоретичного заглиблення філософської проблеми активності людини. Дослідження проблеми активності здійснювалося в потребі розробки методологічного змісту даної категорії, оскільки активність як наукова проблема і як значною мірою принцип заявляє про себе на повну силу в різних сферах теоретичних досліджень. Незважаючи на певну гетерогенність принципу активності, ставали все більше зрозумілими його універсальність, загальність, необхідність. Особливо фундаментальної розробки даний принцип набув у біології, фізіології, психофізіології, психології. З'являються теоретичні праці, в яких проблеми активності осмислюються у природничо-науковій та соціально-історичній сферах [1; 2; 3]. Історичний генезис категорій філософії реалізувався таким чином, що філософія спочатку узагальнювала природно-наукове знання і робила свої методологічні висновки. Потім цей підхід з необхідністю доповнювався соціально-культурними аспектами дослідження духовних параметрів. Справа полягає у тому, що активність є тією атрибутивною характеристикою, яка виявляється в найрізноманітніших формах існування і розвитку природних і суспільних явищ [4].

Німецька класична філософія (Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель) зробила чи не найбільший внесок у розробку означеної категорії. Як не парадоксально, але останнє було однією з причин недостатньої уваги вітчизняної філософії до категорії «активність». Звичайно, це безмежно не могло продовжуватись, оскільки в найрізноманітніших варіантах і аспектах змушувала звертатися до даної категорії. Філософсько-методологічний підхід до цієї проблеми знайшов своє відображення в розробці логіко-понятійного апарату принципу активності. Цю роботу було вкрай необхідно виконати, оскільки виведення принципу активності як загальнонаукового, а потім і філософського, вимагало адекватного теоретичного інструментарію. Здійснити останнє було можливо через теоретичне усвідомлення процесів на рівні методологічного аналізу активності як філософського принципу з усіма впливаючими із цього наслідками продуктивно-евристичного характеру. Сформульований на філософському рівні принцип активності відкривав небачені раніше можливості дослідження форм, типів активності в соціально-культурній сфері життя людини. Принцип активності, що спирався на результати природно-наукового та соціального пізнання, давав реальні можливості відкриття за-

закономірностей активності людини в сфері соціальної, художньої, моральної, політичної, наукової тощо. Принцип активності, що поступово набував більш розвинених форм, виконував важливу функцію пояснених творчих процесів, які розгортаються в різних сферах соціального буття людини.

Актуальність дослідження категорії «активність» в її застосуванні до мистецтва — впливає також із того, що в сучасному соціально-культурному бутті людини сформувались нові типи її діяльності, котрі потребують відповідного понятійно-термінологічного інструментарію для того, щоб зафіксувати нові закономірності і стати важливим засобом проникнення в її сутність [6]. Дефіцит нового логіко-понятійного інструментарію сьогодні є досить відчутним, і він є значною перешкодою на шляху до теоретичного осягнення нових форм активного буття мистецтва в соціумі. Якщо звернутися до існуючих у філософській літературі визначень активності, то можна побачити певну їх різноплановість. Так, активність визначають як іманентну, зумовлену внутрішніми суперечностями здатність до саморуху. Визначають активність як здатність до простої і до випереджальної дії тощо. Інтерпретація активності завжди зумовлена певним рівнем науки, технології, практики, але разом з тим потрібно підкреслити, що визначення активності в її онтологічному статусі повинно враховувати одну, як нам здається, дуже важливу обставину. Активною завжди є така система чи то природного, чи то соціально-культурного порядку, яка є насамперед цілісним явищем, котре має свої специфічні особливості, закономірності. Активність завжди була сутісною характеристикою природних і соціально-культурних процесів. Разом з тим не завжди сутісні особливості активності досягли у своїх предметно-емпіричних формах вияву у них всезагальності. Осягнення об'єктивних закономірностей, що виражають досить розвинені типи форми активності, можливі тоді, коли активність стає усвідомлено-необхідною ознакою людського світовідношення. Як вірно зазначається А. Кирилюком, активно-пасивна опозиція «людина—світ» є основою розуміння активності [5]. Природні форми сприймаються людиною в якості прообразів його власної активності саме тому, що вони втягнуті в людське світовідношення якості, форм та засобів світоперетворення. Віддзеркалюючись в поняттях, котрі залежать від рівня розвинутої засобів практичного перетворення дійсності та умов його реалізації, активне співвідношення виступає основою світосприймання, що вибудовує світ

в конкретно-історичних формах сприйняття навколо людини як епіцентру змін світу. Філософія виконує надзвичайно важливу функцію рефлексії і узагальнення тих процесів, що проходять у сфері соціальної практики і наукового осмислення категорії «активність». Підсумовуючи аналіз генезису категорії «активність», відзначимо, що історія становлення філософської категорії «активність» переконливо свідчить, що природничо-наукове знання було одним із наріжних каменів, на якому сформувалась дана категорія і який був необхідною передумовою багатства її методологічного потенціалу. Активність базується на таких поняттях, як: «дія», «реактивність», «відображення», «цілісність», «поступальність», «внутрішнє», «зовнішнє», «інтеріорні механізми», «екстеріорна структура» і ряд інших. Філософсько-методологічний рівень осягнення категорії «активність» відкриває можливість дослідження об'єктивних форм активності мистецтва. Дослідження об'єктивних форм мистецтва потребує таких понять, котрі, увібравши в себе сутнісні особливості категорії «активність», з одного боку, здатні бути конкретизацією найбільш загальних моментів даної категорії, а з іншого — розкривати механізми активності буття мистецтва в структурі соціально-культурної реальності. Мистецтво — не лише активність живого суб'єкта-митця, а є об'єктивною властивістю феномена соціальної діяльності. У цьому плані і на значно вищому етапі, але все ж відтворюються окремі особливості форм активності, що виявляють себе в будь-якій матеріальній і соціальній системі. І якщо це менше стосується суб'єкта, то більше відноситься до якісних характеристик мистецтва як цілісного духовного феномена суспільства.

1. *Абрамова А. Г.* Сфера деятельности и уровень активности // Вопросы философии. — 1970. — № 9.

2. *Васильев С. В.* Активность отражения и ее естественнонаучное обоснование: Автореф. дис. ... канд. филос. наук. — М., 1971.

3. *Гримак А. П.* Общение с собой: Начало психологии активности. — М., 1991.

4. Категории философии и культуры. — К., 1983. — С. 47.

5. *Кириллюк А. С.* Категория «активность»: мировоззренческие и методологические функции. — К., 1985.

6. *Лысый И. Я.* О содержании и категориальном статусе понятия «активность» // Вопросы общественных наук. — 1976. — Вып. 26. — С. 42.